

Een derde weg?

Oproepen tot differentiatie van jongvolwassenen in de strafrechtsbedeling

LUC ROBERT^a
ARJAN BLOKLAND^b

Panopticon, 37 (6), 463-466
© 2016 Maklu | ISSN 0771-1409 | December 2016

- ^a Kernredactielid van Panopticon en onderzoeker, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC), Brussel (Corresp.: Luc.Robert@just.fgov.be).
^b Senior onderzoeker, Nederlands Studiecencentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), Amsterdam & Bijzonder Hoogleraar Criminology & Criminal Justice, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden.

DE OPROEP

Begin oktober liet de projectgroep 'Jong, meerderjarig en delinquent' een interessant idee los op de wereld. In vrije tribunes in De Standaard en in Knack roept de projectgroep op tot het herbekijken van de grens van de strafrechtelijke meerderjarigheid. Kernachtig samengevat wijst de projectgroep op volgende punten:

- de fysieke volwassenheid wordt volgens wetenschappers pas bereikt na de 18de verjaardag; ter illustratie vermeldt de groep dat uit hersenonderzoek blijkt dat 'de groei van de frontale hersenkwab – waar de controle over de driften gebeurt – maar eerst rond het 23ste jaar eindigt';
- de leeftijd van 18 jaar als indicatie voor de strafrechtelijke meerderjarigheid is een artefact, een juridisch construct, dat reële gevolgen heeft voor jongvolwassenen. De projectgroep stelt dat tussenschot in vraag;
- bestraft worden als volwassene is nefast, zeker wanneer het de gevangenisstraf betreft; jongvolwassenen opsluiten 'tussen alle andere delinquenten' in een gevangenis zou leiden tot 'het rampzalig hoge recidivecijfer van de Belgische gevangenen';
- nieuwe inzichten en instrumenten zijn nodig om de jongvolwassenen tot 25 jaar anders aan te pakken, om anders met deze groep om te gaan, met respect voor hun aparte situatie tussen minderjarigen en volwassenen in (Projectgroep 'jong, meerderjarig en delinquent', 7 oktober 2016a en 2016b).

Ook elders leeft de opvatting dat jongvolwassenen een andere aanpak behoeven dan minderjarigen en dan volwassenen.

Om één voorbeeld te geven: de ideeën van de projectgroep lopen sterk parallel met een recent verslag van het *Justice Committee* van de *House of Commons* in het Verenigd Koninkrijk. Op 26 oktober 2016 verscheen een rapport – *The treatment of young adults in the criminal justice system* (HOUSE OF COMMONS JUSTICE COMMITTEE, 2016) – dat integraal aan deze thematiek is gewijd en dat de grens legt op 24 jaar. Dit rapport voegt er nog aan toe dat er ook sociale wijzigingen zijn die maken dat de volwassenheid pas later intreedt: de key markers of aduldhood (relaties, beroep, een stabiele woonst en het ontwikkelen van zelfbewustzijn

over het eigen handelen) ‘typically occur five to seven years later today than they did a few decades ago’ (*House of Commons Justice Committee*, 2016: 8). Ook hier wordt gepleit om jongvolwassenen zoveel als mogelijk uit reguliere gevangenissen te houden en om hen anders dan volwassenen te bejegenen.

The Marshall Project, een journalistiek project dat rapporteert over strafrechtsbedeling in de V.S., wijdde eind oktober eveneens hieraan een artikel met de gevatte titel: ‘Who’s a Kid? Science – and law enforcement – are rethinking young adults’. In een interview met *the Marshall Project* wijst Terrie Moffitt op een verandering met enkele decennia geleden. Waar vroeger de volwassenheid sneller en vrij abrupt kwam, is vandaag de dag sprake van ‘a gradually emerging adulthood’ (Goldstein, 2016). Moffitts eerder onderzoek is één van de vaakst geciteerde studies in de ontwikkelingscriminologie. Ter verklaring van de *age-crime curve*, het bijkans universele verschijnsel dat delinquentie piekt tegen het einde van de adolescentie om daarna gradueel af te nemen, maakte Moffitt onderscheid in twee typen delinquenten wier gedrag door haar verschillend werd verklaard. Een kleine groep – de *life-course persisters* – beginnen als gevolg van individuele en familieproblemen al vroeg met het vertonen van antisociaal gedrag en gaan hier ook, in weerwil van veranderingen in hun leven, tot ver in de volwassenheid mee door. Voor de grote groep *adolescentie gelimiteerde daders* neemt het delinquente gedrag met het volwassen worden echter even snel af als dat het gekomen is. Volwassen sociale rollen gaan voor hen niet samen met delinquent gedrag. Wanneer echter de overgang naar volwassenheid wordt uitgesteld, kan dit juist voor deze groep leiden tot een langere periode van delinquent gedrag – met daarbij een toenemend risico verstrikt te raken in de gevolgen van dat gedrag, wat weer het risico op voortdurend delinquent gedrag doet toenemen.

VAN WETENSCHAP NAAR BELEID?

Voor zover het fenomeen van een uitgestelde volwassenheid er toe bijdraagt dat jongeren van het *adolescence limited* type zich ook na hun achttiende verjaardag nog schuldig maken aan delinquent gedrag, zou een terughoudende aanpak van jongvolwassen daders op zijn plaats zijn. Moffitt en collega’s roepen daarom op dat moet worden onderzocht wat leidt tot de beste resultaten: ‘raising the age at which offenders can be tried as adults or extending leniency to adults with a first-time conviction’ (Beckley *et al.*, 2016: 78). Moffitt en collega’s nemen dus nog geen duidelijk standpunt in over de te volgen opties. De wetenschappelijke bewijzen ontbreken volgens hen om tot duidelijke *evidence-based* maatregelen op te roepen. De nieuwe inzichten om delinquentie onder jongvolwassenen aan te pakken – waartoe de projectgroep oproept –, zijn dus zeer welkom en vragen om nader wetenschappelijk onderzoek onder deze leeftijdsgroep.

Op sommige claims die de Vlaamse projectgroep maakt ter ondersteuning van haar beoog, valt echter nog wat af te dingen. Zo is de opmerking over de hoge graad van recidive van jongvolwassenen die uit de gevangenis stromen wetenschappelijk ietwat voorbarig en suggestief.

De claim is voorbarig voor België, want er bestaan in ons land geen systematische cijfers over recidive bij uitstroom uit de gevangenis, laat staan systematische cijfers over recidive (Robert *al.*, 2015). Wel zijn er op basis van buitenlands onderzoek goede redenen om aan te nemen dat de recidive van vrijgelaten jongvolwassenen zeer hoog ligt. Te jonger bij uitstroom uit een Belgische gevangenis, te groter de kans om opnieuw in de gevangenis te belanden, zo blijkt verder uit een analyse over wederopsluiting – maar dat is geen recidive in de betekenis van nieuwe feiten plegen (Robert & Maes, 2012).

De claim is ook suggestief, alsof het de gevangenisstraf is die onverdroten leidt tot recidive. Wanneer de projectgroep schrijft dat de opsluiting ‘veelal niet het einde maar het begin van hun criminele carrière’ teweegbrengt, dan vergt dit minstens bijhorende bewijsvoering, zeker wanneer het gaat om het funderen van belangrijke beleidswijzigingen. Dat de gevangenisstraf het begin inluidt van een criminele carrière, is moeilijk te verdedigen, want zonder criminaliteit zou men niet reeds in de gevangenis zijn beland. Dat de gevangenisstraf destabiliserend kan werken en verder crimineel gedrag in de hand kan werken, valt daarentegen niet uit te sluiten. Van oudsher wordt gevangenisstraf geacht afschrikwekkend te werken en de gestrafte er van te weerhouden na vrijlating opnieuw in de fout te gaan. Goeddeels ingegeven door het historisch hoge aantal gedetineerden per hoofd van de bevolking in veel landen – met de Verenigde Staten als uitschieter – is er steeds meer aandacht voor de *collateral effects*, de onbedoelde neveneffecten van gevangenisstraf op het verdere leven van de ex-gedetineerde. In meta-analyses krijgt gevangenisstraf een slecht rapport (GENDREAU *et al.*, 1999; CULLEN *et al.*, 2011) en dat is niets nieuws (zie o.a. Mathiesen, 1990). Deel van het ‘criminogene effect’ van opsluiting kan worden gezocht in de negatieve invloed die detentie heeft op de *key markers of adulthood*. Onderzoek laat onder meer zien dat een ondergaan van een gevangenisstraf slecht uitpakt voor romantische relaties (APEL *e.a.*, 2010), werk (VAN DER GEEST *e.a.* 2016) en het vinden van een woning (DIRKZWAGER *e.a.* 2015).

Terughoudendheid met het toepassen van gevangenisstraf voor personen onder de 25 jaar, die voor een groot deel nog voor de uitdaging staan een succesvolle transitie naar volwassenheid te maken, lijkt op basis van dit bestaande onderzoek, en in afwachting van nieuw onderzoek specifiek naar deze populatie, desalniettemin een verstandige keuze.

REFERENTIES

- APEL, R., BLOKLAND, A., NIEUWBEERTA, P. & VAN SCHELLEN, M. (2010). The impact of first-time imprisonment on marriage and divorce: a matched samples comparison in a Dutch conviction cohort. *Journal of Quantitative Criminology*, 26(2), 269-300.
- BECKLEY, A.L., CASPI, A., HARRINGTON, H., HOUTS, R.M., MCGEE, T.R., MORGAN, N., SCHROEDER, F., RAMAKHA, S., POULTON, R. & MOFFITT, T.E. (2016). Adult-onset offenders: Is a tailored theory warranted? *Journal of Criminal Justice*, Vol.46, 64-81.
- CULLEN, F.T., JONSON, C.L. & NAGIN, D.S. (2011). Prisons Do Not Reduce Recidivism: The High Cost of Ignoring Science. *The Prison Journal*. Supplement to 91(3), 48s-65s.
- DIRKZWAGER, A.J.E., BLOKLAND, A.A.J., NANNES, K. & VROONLAND, M. (2015). Effecten van detentie op het vinden van werk en een woning: Twee veldexperimenten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 57(1), pp. 5-30.
- GENDREAU, P., GOGGIN, C. & CULLEN, F.T. (1999). *The Effects of Prison Sentences on Recidivism*. Ottawa: Public Works and Government Services Canada.
- GOLDSTEIN, D. (2016). Who's a Kid? Science – and law enforcement – are rethinking young adults. *The Marshall Project*, 27 oktober 2016. Geconsulteerd op 29/11/2016: <https://www.themarshallproject.org/2016/10/27/who-s-a-kid#.tNrXXLZq1>
- HOUSE OF COMMONS JUSTICE COMMITTEE (2016). *The treatment of young adults in the criminal justice system. Seventh Report of Session 2016-17*. London: House of Commons, 26 oktober 2016.
- MATHIESEN, T. (1990). *Prison on Trial: A Critical Assessment*. London: Sage Publications.
- MOFFITT, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701.
- PROJECTGROEP ‘JONG, MEERDERJARIG EN DELINQUENT’ (2016a). Doodlopend straatje geopend? *De Stan-daard*. 7 oktober 2016. (online publicatie)

- PROJECTGROEP 'JONG, MEERDERJARIG EN DELINQUENT' (2016b). Jong, meerderjarig en delinquent: 'Onze vrije samenleving bouwt en onderhoudt veel meer muren dan men denkt'. *Knack*. 7 oktober 2016. (online publicatie)
- ROBERT, L. & MAES, E. (2012). *Wederopsluiting na vrijlating uit de gevangenis*. Brussel: NICC, onuitgegeven onderzoeksrapport 26 januari 2012.
- ROBERT, L., PAUWELS, L., VANDER LAENEN, F., MAES, E. & VERMEULEN, G. (2015). Editoriaal. Meer en beter: Onderzoek naar recidive in België. *Panopticon*, 36(3), 151-157.
- VAN DER GEEST, V., BIJLEVELD, C.C.J.H., BLOKLAND, A.A.J. & NAGIN, D.S. (2016). The effects of incarceration on longitudinal trajectories of employment: a follow-up in high-risk youth from ages 23 to 32. *Crime & Delinquency*, 62(15), 107-140.